

Az ész világosságnál megismerni Istent

Teológiai tanárok konferenciája

Istentani kérdések egykor és ma. *Ezzel a címmel rendezték meg a teológiai tanárok idei konferenciáját a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán, január 23 – 24-én. A témaválasztással arra emlékeztek, hogy 150 éve jelent meg a Dei Filius, az I. Vatikáni Zsinat konstitúciója, amely Isten megismerhetőségének tételét állította. Kránitz Mihály dékánt kérdeztük a konferencián elhangzottakról.*

Amikor az I. Vatikáni Zsinat Isten megismeréséről megalkotta a konstitúciót, arra vonatkozott, hogy az ember pusztán az ész, a ratio segítségével képes megismerni Istent.

Igen. A zsinat dogmaként mondta ki, hogy Isten a világból, a természet szépségeiből a természetes ész világosságánál megismerhető.

Erről már korábban is többen beszéltek, akár Aquinói Szent Tamásra vagy Szent Ferencre gondolunk.

Ők azonban a lelkiesség, vagy másként fogalmazva, a dogmatikai tézisek alapján jutottak el erre a felismerésre. A tizenkilencedik században viszont – a zsinat 1869-ben ült össze – bizonyos izmusokkal szemben kellett megnyilatkoznia.

Ide sorolható a racionalizmus...

És több más irányzat, mint például a naturalizmus, a pozitivizmus, a kommunisztikus eszmék, a liberalizmus. A 19. század szellemi kavalkádjában az egyház újra kimondta a hitét, Credóját. Hiszek egy Istenben... De azt is kimondta, hogy Isten megismerhető. E megállapítás mögött még nincs hit. Az ember olyan belső struktúrával rendelkezik, olyan az Isten által megalkotott felépítettsége, amely ráhangolódik magára az Istenre.

Régebbi forrásokra tekintve: Szent Pál Rómaiakhoz írott levelének első fejezetében a következőket olvashatjuk: *„Ami ugyanis megtudható az Istenről, az világos előttük, maga Isten tette számukra nyilvánvalóvá. Mert ami benne láthatatlan: örök ereje és isteni mivolta, arra a világ teremtése óta műveiből következtethetünk. Nincs hát mentségük, mert fölismerték az Istent, mégsem dicsőítették Istenként, s nem adtak neki hálát, hanem belevesztek okoskodásaikba és érteni nem akaró szívük elhomályosult.”*

Az I. Vatikáni Zsinat annyit mondott ki, hogy az értelemnek van olyan adottsága, képessége, amellyel keresi az igazságot, az abszolút igazság pedig Isten. Az Egyház tanításának súlyát, komolyságát állította ugyanakkor ezzel, és azt, hogy amiről az Egyház beszél, az nem idegen magától az embertől.

Az ember szükségszerűen felteszi a kérdést: – Ki vagyok én? Ki az Isten? A teológiai tanárok konferenciája ezt járta körül. Egyrészt biblikus módon, az Isten nevével való megfontolásokkal, másrészt filozófiai megközelítéssel, egészen az ateizmus kérdéséig. Ma az Egyház olyan kihívásokkal áll szemben, amelyekre válaszolnia kell. Már nemcsak a harcos ateizmusra, hanem arra a szemléletre, amely Istent és a vallást kizárja az ember életéből. Nevezhetjük ezt a fogyasztói társadalom hatásának is, amely ugyancsak izmusként jelentkezik, ha szelídebb formában is, ugyanakkor hatásosan.

A technika, a modernizáció abba az irányba halad, hogy egyre inkább kitölti az ember idejét, nem marad másra ideje. Isten – ahogy a filozófia fogalmaz – legfeljebb posztulátum lesz, olyan feltevés, hogy esetleg van, de nincs közünk hozzá. Amikor pedig éppen arról van szó, hogy az értelem méltóságát Isten jelenlétének felismerése adja. Ugyanakkor követelmény, hogy a felismert igazságot be kell fogadni, ez pedig etikai döntést von maga után.

A felismert igazság után az ember már nem élhet úgy, mint addig. De az értelmi megismeréssel meddig juthatunk el? Milyen a megismert Isten?

Külön szekció foglalkozott Isten tulajdonságaival. Az előadások egy része Isten szentháromságos belső világára reflektált a dogmatika és a vallásközi párbeszéd területén. Végül a hit és az értelem mai kapcsolatának megfontolása került sorra, és a jog szerepére az igazság keresésében és elfogadásában.

Hogyan vélekedjünk ma a 150 évvel korábbi zsinati megnyilatkozásról?

Semmit nem veszített aktualitásából. A II. Vatikáni Zsinaton a Dei Filius kezdetű konstitúció a Dei Verbumban, a kinyilatkoztatásról szóló dogmatikus határozatban nyerte el beteljesülését. Ez a dokumentum már nem valami ellen íródott, hanem a Szentírásból, az egyházatyák műveiből forrásokból, és így emeli magasra Isten örök és változatlan Igéjét. A Dei Verbum a II. Vatikáni Zsinat tizenhat dokumentumának a szíve. Ebből árad ki az egyház léte, az egyház cselekvése, amely a gyakorlati életben megmutatkozik. Az ortodoxia (igazhitőség) és az ortopraxis (Istennek való odaadás) itt ér össze.

Hol tartunk ma a 150 évvel ezelőtti helyzethez képest a dokumentum fényében?

A huszadik század két világháborúja megingatta a különféle ideológiákba vetett bizalmat, s az Egyház tanítása is megerősítésre szorult. Ez egyébként minden nemzedék életére vonatkoztatható. Mindig jön egy újabb generáció, amelynek tagjai fölteszik ugyanazt a kérdést: van-e Isten? S hozzáteszik: miért a szenvedés, miért a halál, mi az ember végcélja? A választ csak Istenben találhatja meg az ember.

Azok az adottságok, amelyek a modern technika segítségével elhomályosítják a tisztánlátást, ugyanúgy aktuálisak voltak százötven évvel ezelőtt, mint ma. Péter apostol első levelében azt kéri: legyetek készen, hogy feleletet adjatok azoknak, akik kérdeznek titeket a hitetek felől.

Ismerni kell azt a világot, amelyben élünk, s annak a nyelvén, annak a kornak a kulturális viszonyai között, de újra és újra ki kell mondani az abszolút igazságot, még akkor is, ha ez ma nem talál visszhangra az emberek között, mert olyannyira elnyomja a fogyasztói világ zaja, hogy nehezen, vagy egyáltalán nem hallják meg.

Ebből a szempontból milyen hatása lehet egy teológiai konferenciának?

Nagyon fontos, hogy például akár a mostani konferencián elhangzó teológiai megfontolások is ne csak írászta teológiák legyenek, ahogy Ferenc pápa az *Evangelii gaudium* kezdetű apostoli buzdításában írja. A teológia érintse meg a hívek, a keresők lelkét, jelenjen meg mindig a missziós szempont.